

Alessandro Barbone

Ἐφώδιον

(Ephòdion)

Antologia di autori greci

Edizioni Accademia
Vivarium Novum

Indice

Presentazione p. 7

Favole d'Esopo

Introduzione	12
Dopo il XIII capitolo d' <i>Athènaze</i>	13
Dopo il XIV capitolo d' <i>Athènaze</i>	17
Dopo il XV capitolo d' <i>Athènaze</i>	22
Dopo il XVI capitolo d' <i>Athènaze</i>	27

I Vangeli

Introduzione	32
Dopo il XIII capitolo d' <i>Athènaze</i>	34
Dopo il XIV capitolo d' <i>Athènaze</i>	36
Dopo il XV capitolo d' <i>Athènaze</i>	37
Dopo il XVI capitolo d' <i>Athènaze</i>	40

Sentenze di Menandro

Introduzione	48
Dopo il XIII capitolo d' <i>Athènaze</i>	49
Dopo il XIV capitolo d' <i>Athènaze</i>	50
Dopo il XV capitolo d' <i>Athènaze</i>	51
Dopo il XVI capitolo d' <i>Athènaze</i>	52

Il Romanzo di Alessandro

Introduzione	54
Dopo il XVI capitolo d' <i>Athènaze</i>	55

I filosofi

Dopo il XVI capitolo d' <i>Athènaze</i>	74
---	----

Vocabolario greco-italiano 88

Διὸ δὲ προσέμενον, νομίζοντες αὐτὴν
προσορμίζεσθαι μέλλειν. Ἐπεὶ δὲ τὰ φρύ-
γανα ἐγγυτέρω ἐγένετο, οὐκέτι ναῦν, ἀλλὰ
πλοῖον ἐδόκουν βλέπειν.

διό : διὰ τοῦτο
προσ-μένω
προσ-ορμίζομαι
: ἀφικνοῦμαι εἰς λιμένα
ἐγγυτέρω comp. di ἐγγός

Ἴδόντες δὲ αὐτὰ φρύγανα εἶναι, πρὸς
ἀλλήλους εἶπον· «ὦς ἄρα μάτην ἡμεῖς τὸ
μηδὲν ὄν προσδεχόμεθα.»

ἄρα : οὖν
μάτην (avv.) : ἄνευ αἰτίας
προσ-δέχομαι : μένω

Il contadino e l'albero

Φυτὸν ἦν ἐν γεωργοῦ χώρα καρπὸν μὴ
φέρον, ἀλλὰ μόνον στρουθῶν καὶ τεττίγων
κελαδούντων ἦν καταφυγή.

τὸ φυτόν (τοῦ φυτοῦ)
: τὸ δένδρον
ἡ χώρα (τῆς χώρας)
: ὁ κλῆρος

κελαδέω
: ψόφον ποιῶ ἄδων
ἡ κατα-φυγή (τῆς κατα-
φυγῆς) < κατα-φεύγω

ὁ στρουθός
(τοῦ στρουθοῦ)

ὁ τέττιξ
(τοῦ τέττιγος)

Ὁ δὲ γεωργὸς ὡς ἄκαρπον ἐκτέμνειν
ἔμελλε· καὶ δὴ τῷ πελέκει ἐπέφερε τὴν
πληγὴν. Οἱ δὲ τέττιγες καὶ οἱ στρουθοὶ ἵκέ-

ἄ-καρπος, -ον
: ὅς καρποὺς οὐ παρέχει
ἐκ-τέμνω
ὁ πέλεκυς
(τοῦ πελέκεως,
acc. τὸν πέλεκυν,
dat. τῷ πελέκει)
ἐπι-φέρω
ἡ πληγή (τῆς πληγῆς)
: ὁ ἐπιφέρει ὁ τύπτων τι

ὁ δρυοτόμος ἐπιφέρει τὴν πληγὴν

ἐκ-κόπτω

τέρπω
: ποιῶ τινα τέρπεσθαι

τὸ σμήνος
(τοῦ σμήνου)

τὸ μέλι (τοῦ μέλιτος)
: τὸ μ. αἱ μέλιτται
ποιοῦσιν

τευον τὴν καταφυγὴν αὐτῶν μὴ ἐκκόψαι, ἀλλ' ἐᾶσαι, ὥστε ἄδειν ἐν αὐτῷ καὶ αὐτὸν τὸν γεωργὸν τέρπειν. Ὁ δέ, μηδὲν αὐτῶν φροντίσας, καὶ δευτέραν πληγὴν καὶ τρίτην ἐπέφερε.

Ὡς δὲ ἐκοίλαινε τὸ δένδρον, σμήνος μελιττῶν καὶ μέλι ἦρε. Γευσάμενος δὲ τὸν πέλεκυν ἔρριψε, καὶ τὸ φυτὸν ἐτίμα ὡς ἱερὸν καὶ ἐπεμελεῖτο.

Ὁ μῦθος δηλοῖ ὅτι οὐ τοσοῦτον οἱ ἄνθρωποι φύσει τὸ δίκαιον ἀγαπῶσι καὶ τιμῶσιν ὅσον τὸ κερδαλέον ἐπιδιώκουσιν.

κοιλαινῶ *scavo, faccio un buco*
(*un foro*)
γεύομαι (*io*) *gusto*

τὸ κερδαλέον, τοῦ κερδαλέου
(< κερδαλέος, -α, -ον) *l'interesse, l'utile*

Οἱ οὖν γείτονες καὶ οἱ θεωροῦντες αὐτὸν τὸ πρότερον — ὅτι προσαίτης ἦν — ἔλεγον· «Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ καθήμενος καὶ προσαιτῶν;» Ἄλλοι ἔλεγον· «Οὗτός ἐστιν,» ἄλλοι ἔλεγον· «Οὐχί, ἀλλὰ ὅμοιος αὐτῷ ἐστιν.» Ἐκεῖνος ἔλεγεν· «Ἐγὼ εἰμι.» Ἔλεγον οὖν αὐτῷ· «Πῶς οὖν ἠνεώχθησάν σου οἱ ὀφθαλμοί;» Ἐκεῖνος δὲ ἀποκρινάμενος ἔφη· «Ὁ ἄνθρωπος, Ἰησοῦς ὀνόματι, πηλὸν ἐποίησεν καὶ ἐπέχρυσέν μου τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ εἶπέν μοι· “Ὑπαγε εἰς τὸν Σιλωὰμ καὶ νίψαι.” ἀπελθὼν οὖν καὶ νιψάμενος ἀνέβλεψα.» Καὶ εἶπον αὐτῷ· «Ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος;» Λέγει· «Οὐκ οἶδα.»

οἱ γείτονες : οἱ ἐγγὺς ὄντες (ὁ γείτων, τοῦ γείτονος)
τὸ πρότερον = πρότερον
ὁ προσαίτης (τοῦ προσαίτου)
(< προσ-αιτέω) : ὁ πτωχὸς
κάθημαι : καθίσας μένω ἔν
τινι τόπῳ
οὐχί : οὐδαμῶς

σου οἱ ὀφθαλμοί : οἱ σοὶ
ὀφθαλμοί

ἀνα-βλέπω
: αὐθις δύναμαι βλέπειν

Diventar discepolo di Gesù

Συνεπορεύοντο δὲ αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἀναστρέψας ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς

συμ-πορεύομαι τινι
ὁ ὄχλος (τοῦ ὄχλου)
: ὁ ὄμιλος

ἠνεώχθησαν *furono aperti*

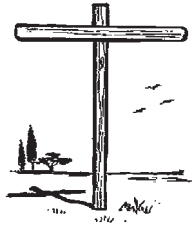
οἶδα *so*

αυτούς· «Εἴ τις ἔρχεται πρὸς μὲ καὶ οὐ
μῖσει τὸν πατέρα ἑαυτοῦ καὶ τὴν μητέρα
καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα καὶ τοὺς
ἀδελφοὺς καὶ τὰς ἀδελφὰς ἔτι

τὴν ψυχὴν : τὸν βίον
μου μαθητῆς
: ἐμὸς μαθητῆς
ὅσ-τις
βαστάζω : φέρω

ὀπίσω : ὀπισθεν

τε καὶ τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ, οὐ
δύναται εἶναί μου μαθητῆς.
Ὅστις οὐ βαστάζει τὸν
σταυρὸν ἑαυτοῦ καὶ ἔρχεται
ὀπίσω μου, οὐ δύναται εἶναί
μου μαθητῆς.»

ὁ σταυρός
(τοῦ σταυροῦ)

ὁ Ἰησοῦς (ὃ Ἰησοῦ, τὸν
Ἰησοῦν, τοῦ, τῷ Ἰησοῦ)
ὁ ἀρχιερεὺς (τοῦ ἀρχιερέως)
: ὁ ἱερεὺς ὃς ἄρχει τῶν
ἄλλων ἱερέων
ὁ Πέτρος (τοῦ Πέτρου)
μακρόθεν : πόρρωθεν
περι-άπτω : καίω
ἐν μέσῃ τῆς αὐλῆς
= ἐν μέσῳ τῆς αὐλῆς
συγ-καθίζω : καθισᾶς μένω
ἐν τινι τόπῳ σὺν ἄλλοις
κάθημαι : καθισᾶς
μένω ἐν τινι τόπῳ
μέσος αὐτῶν : ἐν μέσῳ αὐτῶν
ἢ παιδίσκη
(τῆς παιδίσκης) : ἡ κόρη

Pietro rinnega Gesù

Συλλαβόντες δὲ τὸν Ἰησοῦν ἤγαγον
καὶ εἰσήγαγον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀρχιε-
ρέως· ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει μακρόθεν.

Ἐπεὶ δὲ τινες περίηψαν πῦρ ἐν μέσῃ
τῆς αὐλῆς καὶ συνεκάθισαν, ἐκάθητο ὁ
Πέτρος μέσος αὐτῶν.

Ἴδοῦσα δὲ αὐτὸν παιδίσκη τις καθή-

ἔτι τε καὶ *e perfino*

Dopo il capitolo XIII d' *Athènaze*

1. Κακὸν φέρουσι καρπὸν οἱ κακοὶ φίλοι.
2. Γυναικὶ κόσμος ὁ τρόπος, οὐ τὰ χρῦσία.
3. Κρίνει φίλους ὁ καιρὸς, ὡς χρῦσὸν τὸ πῦρ.
4. Πάντη ἐστὶ πάντα τε βλέπει ὁ θεός.
5. "Α μὴ προσήκει μήτ' ἄκουε μήθ' ὄρᾶ.
6. Μακρὸς αἰὼν πολλὰς συμφορὰς ἔχει.
7. Ἐν τοῖς κακοῖς τοὺς φίλους εὐεργέτει.
8. Ὁ σοφὸς ἐν αὐτῷ περιφέρει τὴν οὐσίᾳν.
9. Καλὸν καὶ γέροντι μανθάνειν σοφά.
10. Ἄνθρωπον ὄντα δεῖ φρονεῖν τᾶνθρώπινα.
11. Εἰ θνητὸς εἶ, βέλτιστε, θνητὰ καὶ φρόνει.
12. Ὁ γραμμάτων ἄπειρος οὐ βλέπει βλέπων.
13. Πάντ' ἀνακαλύπτων ὁ χρόνος πρὸς φῶς φέρει.
14. Καρπὸς ἀρετῆς ἐστὶν εὐτακτος βίος.
15. Δίωκε δόξαν καὶ ἀρετὴν· φεῦγε ψόγον.
16. Μέγιστον ὀργῆς ἐστὶ φάρμακον λόγος.
17. Ὁργὴ φιλοῦντος μικρὸν ἰσχύει χρόνον.
18. Ὁργὴ πολλοὺς δρᾶν ἀναγκάζει κακόν.
19. Ἀρχὴν νόμιζε τὸν θεὸν φοβεῖσθαι.

τὰ χρῦσία

τὸ χρῦσιον (τοῦ χρῦσίου)
< χρῦσός

πάντη = πανταχοῦ

μήθ' (+') = μήτ(ε)

ὁ αἰὼν (τοῦ αἰῶνος)
: ὁ τοῦ βίου χρόνος
ἐν τοῖς κακοῖς καιροῖς

αὐτῷ = ἐαυτῷ
περι-φέρω
ἢ οὐσία (τῆς οὐσίας)
: τὰ χρήματα
φρονεῶ : φροντίζω
τᾶνθρώπινα
= τὰ ἀνθρώπινα
βέλτιστος, -η, -ον
: ἄριστος

πάντ' = πάντα
ἀνα-καλύπτω
: ἀπο-καλύπτω
εὐτακτος, -ον : κόσμιος
-α, -ον (< κόσμος)
ὁ ψόγος (τοῦ ψόγου)
< ψέγω
ἢ ὀργή (τῆς ὀργῆς)
< ὀργίζομαι
τὸ φάρμακον (τοῦ φαρμά-
κου) : ὅ τι μάχεται τῇ νόσῳ
ἢ νόσος < νοσέω
ἰσχύω : ἰσχύς ἔχω
δράω : πράττω
ἀρχὴν νόμιζε εἶναι...
φοβεομαι : τιμάω

κρίνω *giudico, metto alla prova* τὸ γράμμα (τοῦ γράμματος)
lettera dell'alfabeto

Dopo il capitolo XVI d'*Athènaze*

Capitolo primo

Ἄριστος δοκεῖ γενέσθαι ὁ Ἀλέξανδρος ὁ τῶν Μακεδόνων βασιλεύς. Τὰς δὲ Ἀλεξάνδρου πράξεις, καὶ ἀρετὰς τοῦ σώματος αὐτοῦ καὶ τῆς ψυχῆς, καὶ τὴν ἐν τοῖς ἔργοις εὐτυχίαν καὶ τὴν ἀνδρείαν ἤδη λέγομεν, τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ γένους αὐτοῦ ποιούμενοι, καὶ τίνας ἦν πατρὸς υἱός.

Ἀπατῶνται γὰρ οἱ πολλοὶ λέγοντες αὐτὸν εἶναι υἱὸν Φιλίππου τοῦ βασιλέως. Οὐκ ἀληθὲς οὖν τοῦτο· οὐκ ἐκείνου παῖς ἦν, ἀλλὰ τοῦ Νεκτεναβῶ λέγουσι τοῦτον εἶναι οἱ σοφώτατοι τῶν Αἰγυπτίων. Οὗτος ὁ Νεκτεναβὸς τῇ μαγικῇ τέχνῃ ἔμπειρος ἦν, καὶ τῇ δυνάμει ταύτῃ χρώμενος πάντων τῶν ἐθνῶν τῇ μαγείᾳ περιγιγνόμενος εἰρηνικῶς διῆγεν.

τὸ γένος, τοῦ γένους (< γίγνομαι) *la stirpe*

ἡ μαγείᾳ, τῆς μαγείας *la magia*

ἡ Μακεδονία
(τῆς Μακεδονίας)

Ἀλέξανδρος (τοῦ Ἀλεξάνδρου)
οἱ Μακεδόνες (τῶν Μακεδόνων) : οἱ ἐν τῇ Μακεδονίᾳ ἐνοικοῦντες
ἡ πράξις (τῆς πράξεως)
< πράττω

ἡ εὐτυχία (τῆς εὐτυχίας)
↔ ἡ συμφορᾶ

ἀπατάομαι : ἀμαρτάνω

ὁ Νεκτεναβὸς
(τοῦ Νεκτεναβῶ,
τῷ Νεκτεναβῶ)

μαγικός, -ή, -όν < μαγείᾳ
ἐμ-πειρος, -ον ↔ ἄ-πειρος

εἰρηνικός, -ή, -όν < εἰρήνη
διῆγε τὸν βίον

Λέγει αὐτῇ ὁ Νεκτεναβὼ· «Τὸ τοῦ θεοῦ
σημεῖον τοῦτό ἐστι· ἔὰν καθεζομένη τῇ
ἐσπέρα ἐπὶ τοῦ κοιτῶνός σου ἴδης δράκον-
τα ἐρπύζοντα ἐπὶ σέ, κέλευσον πάντα
ἐξελθεῖν. Σὺ δὲ μὴ ἀποσβέση
τὰ φῶτα τῶν λύχνων, οὓς ἐγὼ
νῦν εἰς τμήν τοῦ θεοῦ ἄψας
καθὼς ἐπίσταμαι δίδω σοι,
ἀλλὰ ἀνελθοῦσα ἐπὶ τὴν βασιλικὴν σου
κλίνην ἕτοιμος γενοῦ καὶ συγκάλυψόν σου
τὸ πρόσωπον καὶ παρόρα τὸν θεόν, ὃν
εἶδες ἐν ὀνείροις ἐρχόμενον πρὸς σέ.»

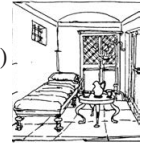

τὸ πρόσωπον
(τοῦ προσώπου)

Καὶ ταῦτα εἰπὼν Νεκτεναβὼ ἐξέρχεται.

καθέζομαι : καθίσας μένω
ἐν τινι τόπῳ
ἐπὶ τοῦ κοιτῶνός σου : ἐπὶ
τοῦ σοῦ κοιτῶνος

ὁ κοιτῶν
(τοῦ κοιτῶνος)

ὁ δράκων
(τοῦ δράκοντος)

ὁ λύχνος
(τοῦ λύχ-
νου)

ἡ τιμή (τῆς τιμῆς) < τιμάω
ἄπτω : καίω
καθὼς : ὡσπερ
δίδω : παρέχω
βασιλικός, -ή, -όν
< βασιλεύς
συγκαλύπτω
↔ ἀποκαλύπτω
παρ-οράω : ὀλίγον ὀράω

Capitolo settimo

Dopo aver ordito il suo piano ed essersi preparata la strada, Nettènabo si vestì come il dio Ammone era apparso la sera prima a Olimpiade, ed entrò nella camera della regina.

ἔὰν ... ἴδης ... qualora tu veda ... ἐρπύζω striscio
μὴ ἀποσβέση non spegnere

Su Talete riportiamo una testimonianza (1) tratta dalla *Metafisica* d’Aristotele (sec. IV a. C.); su Anassimandro, invece, una (2) tolta dalla *Fisica* di Simplicio (VI sec. d. C.).

1. Τὸ μέντοι πλῆθος καὶ τὸ εἶδος τῆς τοιαύτης ἀρχῆς οὐ τὸ αὐτὸ πάντες λέγουσιν, ἀλλὰ Θαλῆς μὲν, ὁ τῆς τοιαύτης ἀρχηγὸς φιλοσοφίᾳς, ὕδωρ εἶναί φησιν.

τὸ πλῆθος καὶ τὸ εἶδος : περὶ τὸ πλῆθος καὶ τὸ εἶδος
ὁ ἀρχηγός (τοῦ ἀρχηγοῦ) : ὁ ἀνὴρ ὃς ἀρχεταί τινος

2. Ὁ Ἀναξίμανδρος λέγει δὲ τὴν ἀρχὴν μήτε ἄλλο τι ἐκείνων ἃ καλοῦσι στοιχεῖα εἶναι, ἀλλ’ ἐτέρᾳν τινὰ φύσιν ἄπειρον, ἐξ ἧς ἅπαντας γίνεσθαι τοὺς οὐρανοὺς καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς κόσμους.

ἄπειρος, -ον = ἀπέραντος
ἐξ ἧς λέγει

τὸ εἶδος, τοῦ εἶδους *la figura, la forma*
ἡ φιλοσοφία, τῆς φιλοσοφίας
la filosofia

τὰ στοιχεῖα (τὸ στοιχεῖον, τοῦ στοιχείου) *gli elementi*
che compongono il mondo materiale (la terra, l’acqua, l’aria, il fuoco)

parte di Dio, e soprattutto è tale l'uomo, il solo essere dotato di ragione (λογικὸν ζῷον), che perciò è in un rapporto privilegiato e unico colla divinità, e possiede un innato stimolo a ricongiungersi con lei, dopo la separazione dovuta alla creazione.

I passi che seguono contengono accenni alle principali dottrine del *Corpus Hermēticum*.

1. Δόξα πάντων ὁ θεὸς καὶ θεῖον καὶ φύσις θεία. Ἀρχὴ τῶν ὄντων ὁ θεός, καὶ νοῦς καὶ φύσις καὶ ὕλη.

θεῖος, -ᾶ, -ον < θεός

ἡ ὕλη (τῆς ὕλης)
↔ πνεῦμα

2. Ὁ γὰρ ἀγαθὸς ἅπαντα παρέχει καὶ οὐδὲν λαμβάνει. Ὁ οὖν θεὸς πάντα παρέχει καὶ οὐδὲν λαμβάνει. Ὁ οὖν θεὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ ἀγαθὸν ὁ θεός.

τὸ ἀγαθὸν ἐστίν

3. Τὸν πάντα κόσμον ἐποίησεν ὁ δημιουργός, οὐ χερσὶ ἀλλὰ λόγῳ.

ὁ δημιουργός (τοῦ δημιουργοῦ) : ὁ ποιῶν τι τέχνη τινὶ χρώμενος

4. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ σῶμα ἐκείνου τοῦ θεοῦ· οὐδὲ ἄλλω τινὶ σώματι ὅμοιον· οὔτε

Questo volume, quando sia sprovvisto del triangolino affianco, è da considerarsi copia di saggio e campione gratuito fuori commercio, e perciò non può essere venduto, né ceduto ad alcun altro titolo, ai sensi dell'art. 17, comma 2°, della legge 633 del 1941. Esso è inoltre esente da IVA (d. p. r. 26 ottobre 1972, n. 633, art. 2, lett. d) e dall'obbligo della bolla di accompagnamento (d. p. r. 6 ottobre 1978, n. 627, art. 4, n. 6).

ATHENAZE

Introduzione al greco antico
comprende:

Per il primo anno:

ATHENAZE

Introduzione al greco antico – volume I ISBN 978-88-95611-07-5
di M. Balme, G. Lawall, L. Miraglia, T. F. Bórri

Μελετήματα (*Meletèmata*)

Volume I ISBN 978-88-95611-33-3
di Carmelo Consoli

Ἐφὸδιον (*Ephòdion*)

Antologia di autori greci – volume I ISBN 978-88-95611-12-9
di Alessandro Barbone

Quaderno di esercizi

Volume I ISBN 978-88-95611-14-3
Volume II ISBN 978-88-95611-15-0
di Alessandro Barbone

Per il secondo anno:

ATHENAZE

Introduzione al greco antico – volume II ISBN 978-88-95611-22-8
di M. Balme, G. Lawall, L. Miraglia, T. F. Bórri

Μελετήματα (*Meletèmata*)

Volume II ISBN 978-88-95611-23-5
di Carmelo Consoli

La Tavola di Cebete

Testo integrale, commento e note ISBN 978-88-95611-13-6
di A. Barbone e T. F. Bórri

Ἐφὸδιον (*Ephòdion*)

Antologia di autori greci – volume II *in preparazione*
di Alessandro Barbone

Quaderno di esercizi

di Alessandro Barbone *in preparazione*

